

Etelänruostesammal

Mörk baronmossa
Anomodon rugelii

Uhanalaisuusluokka (IUCN): äärimmäisen uhanalainen (CR)

Uhanalainen ja erityisesti suojeltava (LSA 521/2021)

Luonnehdinta

Etelänruostesammal kasvaa tavallisesti tummanvihreinä ja mattomaisina laikkuina kivillä, toisinaan myös muiden sammalten seassa. Versojen 5–10 cm pitkät päärangat suikertelevat alustanmyötäisesti ja niistä kohoaa 1–4 cm korkeita ja pystyjä sivuhaaroja. Sammalen vanhat osat ovat väriltään ruosteisen kellan- tai tummanruskeita, mihin suvun nimi viittaa. Lehdet kasvavat varrella tiheässä ja kosteina ne harittavat ulospäin, mikä antaa sammalelle pörröisen ulkonäön. Etelänruostesammalen erottaa muista ruostesammalista lehtimuodon perusteella: lehden kärki on pyöreän tylppä ja tyvi molemmin puolin leveästi korvakemaisesti laajentunut.

Elinympäristö ja levinneisyys

Etelänruostesammal kasvaa tyypillisesti puronotkelmien lohkaresivuilla ja kookkailla kivillä. Kasvupaikat ovat usein lehdoissa, joissa esiintyy jaloja lehtipuita ja muuta vaateliasta kasvilajistoa. Lajin elinympäristöt ovat varjoisia ja niiden ilmankosteus on korkea ja tasainen. Etelänruostesammal on lounainen, harvinainen laji ja levinneisyydeltään voimakkaasti pirstoutunut. Sitä on tavattu vain Varsinais-Suomessa, Sata-kunnassa ja Etelä-Hämeessä yhteensä kymmeneltä kasvupaikalta.

Nykytila ja uhkatekijät

Osa etelänruostesammalen kasvupaikoista on aikanaan rai-vattu pelloiksi. Sittenkin myös purojen perkaukset ovat hävittäneet lajille sopivia elinympäristöjä. Etelänruostesammalle sopivia elinympäristöjä uhkaavat lehtojen uudistushakkuut ja pienilmastoa kuivattavat puiden harvennukset. Toisaalta lajille sopivia elinympäristöjä heikentää myös luontainen kuusettuminen tai lehtojen uudistaminen kuuselle. Lajin kuudesta nykyisestä kasvupaikasta viisi on suojeltu.

Hoitosuositukset

Erityisesti suojeltavalle etelänruostesammalle soveltuvien lehtopurojen varret säilytetään jatkuvasti peitteisinä, jotta kasvupaikan pienilmasto ei muutu liian kuivaksi. Myöskään harvennushakkuuta ei tule tehdä välittömässä lähiympäristössä. Kasvupaikkojen lähistöllä kasvavat kookkaat puut säästetään, mutta tiheää kuusialikasvosta tai -taimikkoa voidaan varovaisesti harventaa luonnonhoitotyönä. Osa etelänruostesammalen kasvupaikoista sijaitsee metsälain erityisen tärkeissä elinympäristöissä (purojen ja norojen lähiympäristöt, rehevät lehtolaikut), joita tulee hoitaa siten, etteivät niiden ominaispiirteet muutu. Esimerkiksi purojen ja norojen perkaaminen, ojitukset ja avohakkuut ovat kiellettyjä. Osa kasvupaikoista sopii METSO-ohjelman kohteiksi (lehdot, pienvesien lähimetsät).

Lähteet

- Myllys, L. 1994. Etelänruostesammalen (*Anomodon rugelii*) suojelusuunnitelma. Helsingin yliopisto, kasvitieteen laitos. 12 s + 7 liites.
- Parnela, A. 2009. *Anomodon rugelii* – erittäin uhanalainen. Teoksessa: Laaka-Lindberg, S., Anttila, S. & Syrjänen, K. (toim.). 2009. Suomen uhanalaiset sammalet. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. S. 29–30. Verkkojulkaisuna: <http://hdl.handle.net/10138/38824>